

Laurentiu Batin

Sytuacja polskich uchodźców wojennych w Rumunii

Przegląd Historyczno-Wojskowy 16 (67)/2 (252), 163-173

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYTUACJA POLSKICH UCHODźCÓW WOJENNYCH W RUMUNII*

Jesienią 1939 r., gdy państwo polskie przestało istnieć, dziesiątki tysięcy polskich żołnierzy przekroczyły granicę Polski z Rumunią.

Status wojskowych i zasady postępowania wobec nich zostały oparte na artykule 11 konwencji haskiej z 1907 r. Oznaczało to, że zostali oni uznani za uchodźców, a nie jeńców wojennych. W okresie od 15 października 1939 do 31 marca 1946 r. państwo rumuńskie przeznaczyło na pomoc emigrantom (według kursu z 1939 r.) prawie 2 mld 116 mln lei.

Polscy żołnierze udawali się do Rumunii bądź przez specjalnie wyznaczone punkty graniczne, bądź też przekraczali polsko-rumuńską granicę nielegalnie¹.

Większość polskich wojskowych przedostała się na terytorium Rumunii przez Bukowinę, ale ich znaczna część przekroczyła granicę na obszarze okręgu Marmarosz. A oto kilka przykładów takich przekroczeń, odnotowanych w rumuńskich dokumentach archiwalnych:

20 września 1939 r. po południu na posterunku granicznym Copilași w Karpatach Marmaroskich (punkt trygonometryczny 1950 m) na Rusi Zakarpackiej granicę rumuńską przekroczyły grupy żołnierzy polskich. Zeszli oni doliną Ruscova w stronę gminy Poienile de Sub Munte, gdzie dotarli jeszcze tego samego dnia o godz. 22.30, i gdzie z pomocą wójtostwa i żandarmerii z okolicznego posterunku otrzymali kwaterunek. Polscy żołnierze, liczący w sumie 134 osób (28 oficerów, 46 podoficerów i 60 szeregowców), zostali rozbrojeni na wspomnianym posterunku granicznym Copilași. 22 września wszystkich ich przetransportowano 8 ciężarówkami z gminy Vișeu de Sus, w okręgu Maramureș do Vatra Dornei w okręgu Suczawa².

23 września 7 polskich uchodźców, w tym 5 wojskowych, nielegalnie przekroczyło granicę Polski z Węgrami (wcześniej z Czechosłowacją), a następnie przedostało się do Rumunii i podążyło w stronę miejscowości Valea Vișeuului.

* Z języka rumuńskiego tłumaczył Paweł Rutkowski.

¹ D. Hrenciuc, *Cu ochii la răsărit: relațiile româno-polone în perioada interbelică (1919–1939)*, Tipo Moldova, Jassy 2012, s. 527–547. Polsko-rumuńska granica przebiegała od szczytu Stóg (1655 m n.p.m. – wspólny punkt granic Rumunii, Polski i Czechosłowacji) w Górach Czywczyńskich, następnie doliną Czeremoszu aż do punktu końcowego na przecięciu działu wodnego Dniestru z przedłużeniem działu wodnego Bugu.

² SJAN Maramureș (Wojewódzki Oddział Archiwów Narodowych w Marmarosz), fond (zespół) Legiunea de Jandarmi Maramureș, teczka 11/1939, t. 2, k. 327, 328.

24 września w tym samym sektorze, podlegającym posterunkowi straży granicznej w Copilași, nielegalnie przedostało się na terytorium Rumunii 36 polskich wojskowych żydowskiego pochodzenia z Kalisza³.

22 listopada na tym samym odcinku nielegalnie przekroczyło granicę z Rumunią kolejnych 13 polskich żołnierzy pochodzenia żydowskiego. Następnego dnia, zgodnie z pismem nr 7747/1939 zostali oni oddani policji municypalnej miasta Konstanca, gdzie w związku z ich prośbą o odesłanie do Palestyny mieli być przekazani Komitetowi Emigracyjnemu Żydów⁴.

Jak wspomniano, pewna część polskich wojskowych przedostała się na terytorium Rumunii przez Karpaty Marmaroskie. Potwierdza to również treść noty informacyjnej nr 120 z 9 października 1939 r., sporządzonej przez mjr. Alexandru Varo, komendanta jednostki żandarmerii w Marmarosz. Czytamy tam m.in: *W dniu 27 września 1939 r. plutonowy Dumitru Vidiu, dowódca plutonu wojsk ochrony pogranicza w miejscowości Făina, kompania Vișeu, w towarzystwie dwóch pograniczników z posterunku w Budescu i podoficera ze schroniska strzelców górskich w Lutoasa, prowadząc ze sobą trzy osiodłane konie, udali się do Polski, do miejsca zwanego (po rumuńsku – red.) Javerne de la Borkut (11 km od rumuńskiej granicy) w celu przetransportowania sprzętu wojskowego i materiału wojennego oraz samochodów porzuconych przed naszymi górami przez przeszłe do Rumunii wojsko polskie. Rumuńscy żołnierze zostali zatrzymani przez rosyjskie patrole i zostali uznani za zaginionych⁵.*

Naocznym świadkiem jednego z epizodów przekraczania granicy rumuńskiej przez polskich żołnierzy był podporucznik żandarmerii Mihai Baron, który w meldunku ze służby nad rzeką Czeremosz pisał: *Zdarzają się jednak częste wypadki, kiedy wojskowi przybywają w bardzo licznych grupach... Sam widziałem żony i dzieci wyższych oficerów przekraczające koryto Czeremoszu z nadzieją na odnalezienie mężów i ojców, którzy schronili się u nas razem z ich oddziałami wojskowymi⁶.*

Polscy uchodźcy wojenni zostali rozmieszczeni w obozach utworzonych w okresie od 23 września 1939 do 10 lutego 1940 r. Powstawały one głównie w południowej części Rumunii, na obszarach okręgów: Vâlcea⁷, Buzău, Mehedinți, Dolj, Olt, Argeș, Ialomița, Caraș Severin, Dâmbovița, Prahova⁸

³ *Ibidem*, k. 328.

⁴ *Ibidem*, k. 543.

⁵ *Ibidem*, k. 478.

⁶ M. Baron, *Un caz neprevăzut de R.S.J.C. – Refugiații streini*, „Revista Jandarmeriei” 1940, R. 18, nr 7–8, s. 35.

⁷ ANIC (Narodowe Centralne Archiwa Historyczne), zespół Inspectoratul General al Jandarmeriei (Generalny Inspektorat Żandarmerii),teczka 94/1940, k. 46. W województwie Vâlcea obozy dla polskich uchodźców wojennych zorganizowano w miejscowościach: Drăgășani, Călimănești, Govora i Ocnele Mari.

⁸ SJAN Maramureș, zespół Legiunea de Jandarmi Maramureș, teczka 3/1939–1940, k. 329. W Slănic (woj. Prahova) został internowany wraz ze swoim otoczeniem – mjr Henryk Piątkowski,

i innych⁹. Wśród polskich uchodźców byli przedstawiciele najwyższych władz państwa polskiego. Tak więc, na podstawie umowy z 16 września, w nocy z 17 na 18 (z niedzieli na poniedziałek) września 1939 r. do Rumunii przybyli: prezydent RP Ignacy Mościcki¹⁰, Naczelny Wódz Wojska Polskiego marsz. Edward Rydz-Śmigły¹¹, minister spraw zagranicznych Józef Beck¹², a także inni członkowie rządu wraz z rodzinami¹³. Napływ polskich uchodźców do Rumunii wzbudził zainteresowanie niemieckich władz, a niemiecki Sztab Generalny występował wielokrotnie w tej sprawie do rumuńskich władz wojskowych. Na przykład płk I. Cretzulescu z Oddziału II rumuńskiego Sztabu Generalnego pismem nr 32796 z 28 sierpnia 1940 r., kontrasygnowanym przez szefa biura ataszatów wojskowych mjr. N. Boiana, informował Sekretariat Generalny Ministerstwa Obrony Narodowej (Ministerul Apărării Naționale – MAPN): *Niemiecki attaché wojskowy poprosił o zestaw informacji niezbędnych do opracowania przez Dział Studiów niemieckiego Sztabu Generalnego studium dotyczącego wojny Niemiec przeciwko Polsce*¹⁴.

Rumuński Sztab Generalny odpowiedział władzom niemieckim, że *pragnie przekazać niemieckiemu Sztabowi Generalnemu informacje jak najbardziej ścisłe i szczegółowe*. Zadanie udzielenia natychmiastowej odpowiedzi otrzymało Biuro Internowanych Polaków, kierowane przez mjr. Manolescu. Niemieckie szczegółowe pytania dotyczyły polskich uchodźców wojskowych w Rumunii, pochodzących zarówno z obszarów Polski okupowanych przez Niemcy, jak i z ziem zajętych przez ZSRR.

Niemiecki Sztab Generalny nalegał, aby strona rumuńska szybko i szczegółowo wyjaśniła następujące zagadnienia:

1. Stan liczebny polskich uchodźców wojennych w Rumunii. Sugerowano, aby odpowiedź była ujęta w *szczegółowej tabeli wskazującej oficerów i żołnierzy wg stopni, ilu było i ilu pozostało? I jeżeli to możliwe, należało również wskazać jednostki, do których przynależeli*.

2. Proszono o podanie informacji, czy polscy uchodźcy wojskowi przekroczyli granicę *zorganizowani w oddziały*. W takich wypadkach niemieckie władze wojskowe żądały podania następujących informacji: nazwy polskich jednostek

---

mjr. Vaclaw Dobruvski (?) i kpr. Józef Straerer (?) – gen. Waclaw Stachiewicz, szef polskiego Sztabu Głównego. W nocy z 6 na 7 I 1940 r. wszyscy czterej uciekli z obozu pojazdem cywilnym.
⁹ SJAN Vâlcea, zespół Prefectura județului Vâlcea, teczka 167/1939, k. 9. Warunki, w jakich przebywali polscy uchodźcy, zaoferowane przez państwo rumuńskie zostały dostrzeżone również przez monsignore Casulo Cortezi, wysłanego przez Watykan w celu raportowania stanu faktycznego.

¹⁰ Opuścił Rumunię za zgodą władz rumuńskich.

¹¹ Udało mu się zbiec.

¹² Na żądanie Niemców zatrzymany w Rumunii. Zmarł 5 VI 1944 r. we wsi Stănești (woj. Vâlcea).

¹³ N. Videnie, *Refugiații polonezi în România (1939–1945)*, „Dosarele istoriei” 2006, R. 10, nr 3, s. 33–38.

¹⁴ Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești (Centrum Studiów i Przechowywania Wojskowych Archiwów Historycznych w Pitești; dalej – CSPAMIP, zespół nr 3810, teczka 21, rok 1940, k. 912.

wojskowych, nazwiska dowódców, stan liczebny, jak również rodzaj i wielkość uzbrojenia, wyposażenia i sprzętu wojennego.

3. Wymagano informacji na temat dzienników kampanii, a także sporządzonych przez oficerów rumuńskich osobistych notatek i zapisków odnoszących się do zagadnień ujętych w punkcie 2. Jednocześnie strona niemiecka prosiła, aby wymienione dokumenty pozostawiono do jej dyspozycji, gdyż *posłużą one do opracowania dziejów tej kampanii*.

4. Podanie informacji o materiałach konferencji, pracach i publikacjach wydanych po polsku przez polskich uchodźców wojskowych, w których to tekstach podejmowano by tematykę wojny polsko-niemieckiej.

5. Strona niemiecka zapowiadała, że z czasem zwróci się o wyjaśnienie dalszych szczegółowych zagadnień dotyczących tej kampanii.

Pomimo że władze niemieckie uzasadniały powyższe żądania zamiarem rychłego opublikowania przez Sztab Generalny pracy na ten temat, analiza powyższych punktów wskazywała na zupełnie inny cel. Na piśmie z 28 sierpnia 1940 r. szef Służby Sekretariatu Generalnego MApN ppłk I. Constantinescu umieścił następującą adnotację: *30 VIII 1940. Przedstawiono Panu Sekretarzowi Generalnemu Generałowi Şova. Pan Generał Şova powiadomi w odpowiednim czasie. W rzeczywistości gen. Şova celowo opóźnił odpowiedź, a uzasadnienie tego opóźnienia zawierał dokument z 30 sierpnia 1940 r.¹⁵. Niemiecki Sztab Generalny aż do jesieni nie monitował w sprawie informacji o polskich uchodźcach wojennych. Uczynił to dopiero po przystąpieniu Rumunii do państw Osi, co nastąpiło w październiku 1940 r. W piśmie nr 34620 z 17 listopada 1940 r.¹⁶, kontrasygnowanym przez szefa biura stosunków międzynarodowych mjr. N. Boiana, płk Polihron Dumitrescu z Oddziału II Sztabu Generalnego informował Gabinet Ministra Obrony Narodowej: *Attaché wojskowy Niemiec ponawia swoją prośbę i nalega na otrzymanie żądanej odpowiedzi*. Jednocześnie, aby uniknąć kłopotliwej sytuacji, w której mogłyby się znaleźć rumuńskie władze wojskowe, sugerował, by minister obrony narodowej zlecił Biuru Internowanych Polaków, a ściślej mjr. Manolescu, przesłanie żądanych informacji. W konsekwencji ppłk Aurel Balaban przekazał ministrowi obrony narodowej notę (nr 3848 z 23 listopada 1940 r.¹⁷), w której podsumował niemieckie skargi. Minister, uwzględniając sugestie Sztabu Generalnego, zdecydował, że żądane przez Niemców opracowanie zostanie przygotowane.*

¹⁵ Tym dokumentem Rumunia została zmuszona do oddania Węgrom Horthy'ego prawie połowy (43 492 km²) terytorium Transylwanii.

¹⁶ CSPAMIP (Centrum Studiów i Przechowywania Wojskowych Archiwów Historycznych w Piteşti), zespół nr 3810, teczka 21, rok 1940, k. 910.

¹⁷ *Ibidem*, k. 909.

Stosownie do tej decyzji, 26 listopada 1940 r. gen. Şova przekazał Oddziałowi II Sztabu Głównego notę nr 3848¹⁸, kontrasygnowaną przez szefa Biura 3 kpt. Gheorghe Chilimana (dokument ten, zatytułowany „Nota informacyjna dotycząca polskich uchodźców wojennych internowanych w wojskowych obozach internowania w Rumunii”, publikujemy poniżej wraz z załącznikami). Jednocześnie strona niemiecka została poinformowana, że armia rumuńska nie posiadała i nie posiada żadnych dzienników kampanii, notatek, ani też dziennych zapisków osobistych dotyczących wojny polsko-niemieckiej. Zaledwie kilka dni po otrzymaniu przez niemiecki Sztab Generalny przytoczonej noty, 2 grudnia 1940 r., gen. Şova poinformował (pismem nr 23622, kontrasygnowanym przez szefa Służby Sekretariatu Generalnego ppłk. Aurela Balabana) ministra obrony narodowej, że: *w dniu 1 grudnia 1940 r. o godzinie 6 z Turnu Severin odjechały dwa niemieckie wagony, w których znajdowało się 2344 internowanych polskich żołnierzy i 10 osób cywilnych (rodziny polskich podoficerów) w celu ich repatriacji do Polski niemieckiej*¹⁹.

Repatriacja ta – odbyła się ona za pośrednictwem niemieckiego poselstwa w Bukareszcie – objęła tylko podoficerów i żołnierzy.

Z pisma nr 23622 dowiadujemy się, że w tym okresie przebywało w kraju jeszcze 1753 internowanych polskich wojskowych, spośród których:

- 691 w obozie internowania polskich oddziałów w Târgu Jiu (47 oficerów, 115 podoficerów, 523 szeregowców i 6 funkcjonariuszy wojskowych);
- 1062 w obozie internowania polskich oficerów w Călimăneşti (1041 oficerów, 2 podoficerów, 16 szeregowców i 3 funkcjonariuszy cywilnych).

W dniu 9 grudnia 1940 r. gen. I. Şteflea z Sekretariatu Generalnego Obrony Narodowej przesłał gen. Şovie (pismo nr 1644/M) rezolucję gen. Iona Antonescu, ministra obrony narodowej, o następującej treści: *9 XII 1940. Repatriacja reszty musi być konsekwentnie kontynuowana. W tym celu będą w dalszym ciągu prowadzone negocjacje z poselstwem niemieckim. Obozy muszą zostać opróżnione jak najszybciej*²⁰.

Wynika z tego jasno, że celem niemieckiego Sztabu Generalnego była repatriacja polskich uchodźców wojskowych, a nie opracowanie *studium poświęconego kampanii polskiej*, jak to pierwotnie uzasadniali swoje żądania Niemcy.

Dnia 22 stycznia 1941 r. kierownictwo Niemieckiej Misji Wojskowej w Rumunii zakomunikowało stronie rumuńskiej: *nasz wysłannik, major Wollmann, ustalił razem z Państwa reprezentantem, ppłk. Aurelem Balabanem, warunki repatriacji polskich więźniów internowanych w obozach w Târgu Jiu i Călimăneşti*²¹. Zgodnie z tym porozumieniem, przekazanie polskich uchodźców wojennych miało się odbyć 1 lutego 1941 r., wraz z przekazaniem opieki nad nimi stronie niemieckiej.

¹⁸ *Ibidem*, k. 898.

¹⁹ *Ibidem*, zespół nr 5475,teczka 2362, rok 1940–1941, k. 327.

²⁰ *Ibidem*, k. 326.

²¹ *Ibidem*, k. 350.

Rzeczywiste przekazanie miało odbyć się na dworcach kolejowych w Târgu Jiu i Călimănești. Do dyspozycji niemieckiej oddano tabor, ochrona i bezpieczeństwo polskich wojskowych przeszły zaś całkowicie w ręce niemieckie. Transport polskich internowanych (wojskowych i cywilnych) z Rumunii miał zostać wykonany przez niemiecki batalion 514, a miejscem docelowym miała być *miejsceowość Kaisersteimbruch*²², *okręg wojskowy 17*²³. 28 stycznia 1941 r. mjr Fritz Wollmann poinformował stronę rumuńską, że realizacja zgłoszonego transportu została przesunięta na 4 lutego 1941 r.²⁴. W tym samym dniu szef Sztabu Głównego Niemieckiej Misji Wojskowej w Rumunii płk Hauffe zaawizował stronie rumuńskiej następujące transporty²⁵, które miały być przeprowadzone przez niemiecki batalion 514:

1. Na stacji Cornet mieli zostać umieszczeni w jednym pociągu Polacy z obozu w Călimănești (1041 oficerów oraz 21 podoficerów i szeregowców). Wśród oficerów znajdował się gen. bryg. Aleksander Litwinowicz, wiceminister spraw wojskowych.

2. Na stacji Cărbunești mieli być umieszczeni w dwóch pociągach Polacy z obozu w Târgu Jiu (47 oficerów oraz 644 podoficerów i szeregowców).

Polscy uchodźcy wojskowi transportowani koleją otrzymywali błędne informacje. Powiedziano im mianowicie, że transport miał na celu przeniesienie ich do innej miejscowości, bez podania stacji docelowej.

Wykonanie i zapewnienie bezpieczeństwa konwojów należało do kompetencji władz niemieckich, rząd rumuński był zaś zobligowany do zapewnienia jednego wagonu na każdy pociąg, wypełnionego suchym prowiantem na 4 dni. Ponadto przewidziano, że dystrybucja „ciepłych napojów” dla ludzi z pociągu, który odjechał z Cornet, odbędzie się na dworcach w Sybinie i Aradzie, a ludzie z konwojów, które odjechały z Cărbunești, otrzymają je na dworcach w Timiszoarze i Aradzie. Na Węgrzech wszyscy repatrianci mieli otrzymać gorące napoje na stacjach Szolnok i Ersckrijvar.

W związku z ustaleniami z 4 lutego 1941 r. przedstawiciel strony rumuńskiej gen. Corneliu Calotescu, sekretarz generalny Podsekretariatu Stanu Sił Lądowych, oraz mjr Fritz Wollmann z Niemieckiej Misji Wojskowej sporządzili protokół, w którym ustalono, że należy repatriować również rodziny polskich oficerów i podoficerów (żony, dzieci i krewni)²⁶.

W myśl tych ustaleń, poczynawszy od 4 lutego 1941 r., sfinalizowano repatriację przez Niemcy polskich uchodźców wojennych pozostałych w Rumunii po 30 sierpnia 1940 r.

²² Chodzi o Stalag Kaisersteinbruch (Austria) – przyp. tłum.

²³ *Ibidem*, k. 360.

²⁴ *Ibidem*, k. 362.

²⁵ *Ibidem*, k. 366.

²⁶ *Ibidem*, k. 412.

Poniżej nota informacyjna przesłana 26 listopada 1940 r. przez gen. Šovę niemieckiemu Sztabowi Generalnemu *via* Sztab Generalny armii rumuńskiej²⁷.

Laurentiu Batin

* * *

Nota informacyjna dotycząca polskich uchodźców wojennych internowanych w wojskowych obozach internowania w Rumunii

I. Informacje ogólne dotyczące ucieczki polskich wojskowych do Rumunii

1. **Wobec wydarzeń zaistniałych na granicy Bukowiny** i w wyniku przystąpienia Rosji Sowieckiej do wojny polsko-niemieckiej, państwo rumuńskie – sygnatariusz konwencji haskiej stosujący się do jej uregulowań – przedsięwzięło radykalne i surowe środki w celu ścisłego przestrzegania reguł neutralności.

2. **Ucieczka** [z terytorium Polski do Rumunii – red.] zarówno polskiej ludności cywilnej, jak i polskich wojskowych odbywała się w **luźnych grupach**, przybywających bezładnie, nie zaś w zorganizowanych, dowodzonych jednostkach.

3. **Luźne grupy żołnierzy i elementy polskich formacji wojskowych**, które weszły na terytorium Rumunii zostały rozbrojone, po czym ustalono lokalizacje ich internowania.

4. **Napływ pojedynczych jednostek polskich** rozpoczął się 17 września 1939 r., kiedy to w punktach granicznych pojawiły się pierwsze grupy polskich żołnierzy wraz z polskimi uchodźcami politycznymi. Następnie, pod naciskiem wojsk niemieckich, na granicy rumuńskiej pojawiły się zwarte grupy cywilów i wojskowych, przerażonych bezlitosnym pościgiem prowadzonym przez niemieckie siły, a w szczególności przez lotnictwo.

5. Operacja rozbrojenia polskich wojskowych napotkała pewne trudności, a to z powodu zachowania się niektórych polskich uchodźców. Uważali oni, że wojskowi, a w szczególności oficerowie, otrzymają większe przywileje, w związku z czym próbowali wprowadzić w błąd nasze władze wojskowe. Czynili to w następujący sposób:

- niektórzy cywile twierdzili, że są wojskowymi;
- niektórzy polscy żołnierze (niżsi stopniem) próbowali przedstawiać się jako polscy oficerowie.

6. **Selekcja polskich uchodźców wojennych** zakończyła się 14 października 1939 r.

²⁷ *Ibidem*, k. 899–904.

II. Umieszczenie polskich uchodźców wojennych w obozach internowania

1. **Pierwotnie** ustalono, że strefą internowania polskich uchodźców wojennych będzie rejon Tulcea–Babadag w północnej Dobrudży.

Ze względu na to, że znaczna liczba polskich uchodźców wojennych (ok. 24 000 ludzi) napłynęła do Bukowiny, a także w celu jak najszybszego oczyszczenia tego granicznego regionu, w fazie początkowej utworzono tymczasową strefę internowania polskich uchodźców wojennych w Focșani (w miejscowościach: Focșani, Măreșești, Panciu, Odobești i Narja), gdzie skierowano pierwsze konwoje Polaków. Wszystkie konwoje były eskortowane przez żandarmerię.

2. **Z dniem 20 września 1939 r.** polscy uchodźcy wojenni zostali przetransportowani, za pomocą ciężarówek i CFR²⁸, do strefy Tulcea–Babadag (obejmującej miejscowości: Tulcea, Babadag, Isaccea, Măcin, Pecineaga).

3. **Strefa Tulcea–Babadag** została uznana za docelową strefę internowania polskich uchodźców wojennych. Jednakże ze względu na to, że kwatery w Dobrudży nie były w dobrym stanie, a ukończenie budowy nowych obozów do końca grudnia 1939 r. okazało się niemożliwe, w celu właściwego zakwaterowania polskich uchodźców wojennych w okresie zimowym, postanowiono utworzyć więcej obozów tymczasowych dla oddziałów i oficerów. Obozy te zostały wymienione w **Załączniku 1**.

4. W dniu 10 lutego 1940 r. utworzono tymczasowe obozy internowania i polscy uchodźcy wojenni zostali umieszczeni w **dwóch głównych strefach internowania**:

a) strefa Târgu Jiu, gdzie utworzono obóz internowania polskich oficerów i obóz internowania polskich podoficerów i szeregowców;

b) strefa Târgoviște, gdzie zorganizowano obóz internowania polskich oficerów i obóz internowania polskich podoficerów i szeregowców w Comișani.

Ponadto, utworzono następujące obozy specjalne:

– **obóz w Dragoslave[le]** dla marsz. Edwarda Rydza-Śmigłego i jego świty (2 polskich wyższych oficerów);

– **obóz w Băile Herculane** dla 19 polskich generałów;

– **obóz w Bałș** dla polskich oficerów pochodzenia niemieckiego;

– **obóz w Cetățuie (Braszów)**, który funkcjonował jako obóz karny (więzienie) dla polskich oficerów;

– **obóz w Fogaraszu**, traktowany jako obóz karny (więzienie) dla polskich podoficerów i szeregowców.

5. Obecnie istnieją tylko dwa obozy internowania polskich uchodźców wojennych, a mianowicie:

²⁸ Căile Ferate Române – Rumuńskie Koleje Żelazne (przyp. tłumacza)

- a) obóz internowania polskich oficerów – Călimănești;
 b) obóz internowania polskich podoficerów i szeregowców – Târgu Jiu.
 Ponadto w Dragoslavele znajduje się kwatera marsz. Edwarda Rydza-Śmigłego i jego świty.

III. Stan liczebny polskich uchodźców wojennych w Rumunii

1. Zmiany liczebności internowanych żołnierzy polskich od 14 października 1939 r. (kiedy zakończył się napływ polskich uchodźców) do 10 lutego 1940 r. (kiedy utworzono 2 główne strefy internowania polskich wojskowych w Târgu Jiu i Târgoviște) przedstawiono w **Załączniku 2**.

2. Stan liczebny polskich uchodźców wojennych na 20 listopada 1940 r. został przedstawiony w **Załączniku 3**.

Załącznik 1

Tymczasowe obozy internowania Polaków (23 IX 1939–10 II 1940)

Rodzaj obozu	Data powstania obozu	Liczba obozów	Lokalizacja obozu	Uwagi
Obozy internowania polskie oddziały	23 IX 1939	7	R[âmnicu] Vâlcea R[âmnicu] Sărat T[urnu] Severin Calafat Caracal Slatina T[ârgu] Jiu	
	24 IX 1939	1	Pitești	
	29 IX 1939	1	C[âmpu] Lung (Muscel)	
	30 IX 1939	2	Urziceni Strehaia	
	3 X 1939	1	Craiova	
	9 X 1939	1	Comișani (Dâmbovița)	
	1 XI 1939	1	Fogarasz	Obóz karny (więzienie, podoficerowie i szeregowcy)
Razem		14		

Rodzaj obozu	Data powstania obozu	Liczba obozów	Lokalizacja obozu	Uwagi
Obozy internowania polscy oficerowie	25 IX 1939	4	Drăgășani Corabia Baș Băile Herculane	obóz dla of[icerów] polskich pochodzenia niemieckiego. Obóz dla polskich generałów
	28 IX 1939	1	Călimănești	
	29 IX 1939	1	Ocnele Mari	
	2 X 1939	2	Roșiori de Vede Govora	
	10 X 1939	1	Slănic Prahova	g[enerał] Stachie- wicz, szef polskiego SG ze świtą
	20 X 1939	1	Dragoslavele	marszałek Rydz- -Śmigły ze świtą
	25 X 1939	1	Cetățuie (Braszów)	obóz karny (więzienie dla polskich oficerów)
	Razem	11		
Ogółem	25			

Załącznik 2

Zmiany liczebności internowanych polskich wojskowych (14 X 1939–10 II 1940)

Wyszczególnienie		Stan na 14 X 1939	Stan na 10 II 1940		Stan na 7 VII 1940		Razem ubytek w stosunku do 14 X 1939
			liczba	ubytek w stosunku do 14 X 1939	liczba	ubytek w stosunku do 10 II 1940	
Oficerowie	generałowie	26	20	6	18	2	8
	starsi	870	440	430	236	204	634
	młodszy	2883	1225	1658	963	262	1920
	razem	3779	1685	2094	1217	468	2562
Szeregowi		17707	7759	9948	5328	2431	12379
Razem wojskowi		21486	9444	12042	6545	2899	14941
Funkcjonariusze wojskowi		1173	334	839	89	245	1084
Rodziny oficerów		1178	229	949	-	229	1178
Ogółem		23837	10007	13830	6634	3373	17203

Stan liczebny internowanych polskich wojskowych na 20 listopada 1940

Obóz internowania	Oficerowie				Oddziały			Razem wojskowi	Funkcjonariusze cywili	Ogółem	Uciekinierzy		Uwolnieni z obozów	
	generałowie	starsi	młodszy	razem	podoficerowie	szeregowcy	razem				oficerowie	podoficerowie i szeregowcy	oficerowie	podoficerowie i szeregowcy
Dragoslavele	1	2	-	3	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-
Călimănești	16	238	792	1046	5	21	26	1072	3	1075	-	-	-	-
T[ârgu] Jiu	-	6	42	48	333	2783	3116	3164	42	3206	-	-	-	-
Różne garnizony	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Zaginęli z różnych rozwiązyanych obozów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2404	11 242	277	3313
Ogółem	18	246	834	1098	338	2804	3142	4240	45	4285	2404	11 242	277	3313